

Első munkaközi jelentés

(Támpontok a zsámbéki Szent Péter és Szent Pál szobrok rekonstrukciójához)

Előzmények

A zsámbéki plébánia templom bejáratának két oldalán, falból kinyúló konzolokon volt elhelyezve a két szobor. Az 1960-as években eltávolított szobrok erőteljesen megsérültek. A Szent Péter alak felső teste teljesen hiányzik. A Szent Pál szobor evangéliumot tartó jobb keze a vállig megvan, de a jobb válltól ferdén lefelé bal irányban egy törés mentén hiányzik a fej és a bal kar. A bal kéz ujjai a kardmarkolat csontja mentén fedezhetőek fel. További hiány a Pál figurájánál az alsó lábvégződés és a posztamens, ami a levétel-lerángatás folytán a konzolba rögzült csap miatt tört le. A torzók évtizedekig kallódtak. Egy időben a Zsámbékon lakó Széles Péter szobrász vette magához és ekkor kisebb mértékű kiegészítések történtek a torzók.

A 2021-ben hozzánk került szobortorzók rekonstrukciójának kiinduló pontjai:

1. A faragványok formai és felületi tanulmányozása.
2. A szobrokról fellelhető fotók.
3. Az alkotó (Bebó Károly) ismerete miatt a szobrász további munkáinak tanulmányozása a reá jellemző formai megoldások meghatározásához.
4. További Szent Péter és Szent Pál barokk ábrázolások formai megoldásainak tanulmányozása analógiák kereséséhez.

1) A faragványok erősen lekopott felületén számos festés réteg volt megfigyelhető, amiről mintavétel és vékonycsiszolati beágyazás készült, de a pandémia miatt a minták kiértékelését még nem tudtuk elvégezni a Képzőművészeti Egyetem Restaurátorképző Intézetének laborjában. (Ezekre az eredményekre csak a 2022. tavaszán kezdődő helyszíni munkák során lesz szükség.) Az szabad szemmel is felmérhető, hogy a felső három festékréteg már monokróm átfestés, nem korabeli. A Szent Péter torzón kisebb kiegészítés-kezdemenyek láthatóak, amelyek anyaga durvamészke porral kevert gipsz¹, de ezek mértéke elenyésző és nem zavarja a felület vizsgálatát. A szobrok méretének meghatározására csak néhány támpont állt rendelkezésre:

- a) A szobrokat tartó konzol alapmérete: 38cm x 43cm. Ennél a szobrok talapzata csak kisebb lehet, amit néhány archív felvétel is igazol. (A Szent Péter szobor talapzata lényegében megmaradt, ennek befoglaló mérete: 28cm x 37cm.
- b) A harmadik, fülkében lévő és megmaradt Jó Pásztor szobor főbb méretei: a szobor teljes magassága 130cm, szélessége 60cm, mélysége 40cm. Az arckoponyán belül a szemöldökvonal és az áll közötti függőleges irányú távolság 10cm, a járomcsontok kiugró pontjai közötti vízszintes távolság 9,5cm.
- c) A torzókra meglévő szerkezeti pontok mérete, ami a hiányzó részek viszonyításához ad támpontot: a Szent Péter szobor talapzat aljától mért térdmagasság: 41, 43cm, ami

¹ Ez a kiegészítést végző Lukács István szobrászművész közlése, aki Széles Péter műhelyében végezte a javításokat.

alapján a hiányzó alsó részű Szent Pál szobor magasság-beállítását el lehetett végezni. A Szent Pál szobor jobb váll magassága is adódott, ez által visszafelé segített kialakítani a Szent Péter figura vállmagasságát.

- 2) A rekonstrukció kezdetekor csak két olyan fotóval rendelkezünk, amin nagyon nehezen lehetett értékelhető információkat szerezni a szobrok részleteiről. A kutatásba bekapcsolódó Smohay András segítségével további két felvételt ismerhettem meg, s végül az egyik, már ismert felvételtől egy sokkal értékelhetőbb verziót is átadott, amiről addig nem érzékelhető információkat láthattunk. A másik két felvétel esetében semmilyen pluszt nem adtak a részletek tekintetében, de mégis két értékes információval szolgáltak. Az egyik egy távoli felvétel, ahol a szobrok olyan kicsik, hogy kinagyításukkor csak a nagyobb formák árnyfoltjai maradnak, de kellően távolról készült ahhoz, hogy a Szent Pál figura esetében bizonyossá váljon, hogy eléggé kiemelkedik a testből a fej tömege, ami a részleteket is mutató felvételen az erős alulnézet miatt bizonytalanul megítélhető volt. Ugyanez a távoli felvétel tette tisztába, hogy mi volt a szembe nézet, mivel a részletgazdagabb fotó némileg oldalról mutatta a szobrot. A másik előkerült fotó egyetlen, de nagyon fontos információt adott: a harmincas években készült fotón hiányzik a Szent Péter szobor feje! Így a háború után (1945-46-ban) készült felvételen homályosan látható fej nagy valószínűséggel nem eredeti². Ez feloldotta azt a dilemmát, ami a nagyon homályosan látható 1946-os képen számomra bumfordi fejhez igazodást jelentette, és ezek után némileg elszakadva a képen látottakhoz ragaszkodástól, már felszabadultabban tudtam az ismert analógiákra támaszkodó fejrekonstrukciót készíteni.
- 3) Bebó Károly munkássága hangsúlyosan jelen van a hazai barokk szobrászatban. Ez elsősorban a megbízó mecénása, Zichy Miklós gróf nagyszámú megrendelése miatt alakult így. A fában és kőben egyaránt dolgozó mester munkáinak számossága és a kor műhelygyakorlata alapján természetesen az általa kapott megbízásokat korántsem ő kivitelezte kizárólag. Nagyobb, vagy sürgetőbb megrendelések esetén ez érthető és ésszerű. Természetesen ez azzal járhat, hogy nem minden, műhelyéből kikerült alkotás egyenlő színvonalú. Ugyanakkor érzékelhető egyfajta stíluskarakter, amit Bebó ízlése, másoktól is elvárt gyakorlati megoldásai jelentenek. Ilyenekre koncentrálna néhány rá jellemző, de ugyanakkor jellegzetesen barokk megoldást találhatunk, ami segít kikövetkeztetni torzóinkon is a hiányokat. Munkáit vizsgálva ilyenek az alakok mozdulataiban bátran alkalmazott, „barokkos” csavarodások, a tér minden irányába „kitörő”, hullámzó testtartások. Ugyanezt képezi le a drapériakezelése is, ahol a szélek hullámzásán túl jellemző a drapéria redőinek végződését „fellebbentő”, annak lobogás-szerűségét fokozó megoldás. Ehhez jó analógiaként szolgálnak az óbudai munkái: mind a Péter-Pál templom homlokzatának tetején elhelyezett alakok, mind a ma már csak jelentős mértékű rekonstrukcióban újra állított szobrai esetében.
- 4) Különösen a hiányzó fejek esetében fontos volt a további ábrázolások keresése. Ebben elsősorban az általam korábban restaurált barokk szobrokon tapasztaltakat igyekeztem hasznosítani. Ezek közül kiemelkedett a szombathelyi székesegyház homlokzata tetején

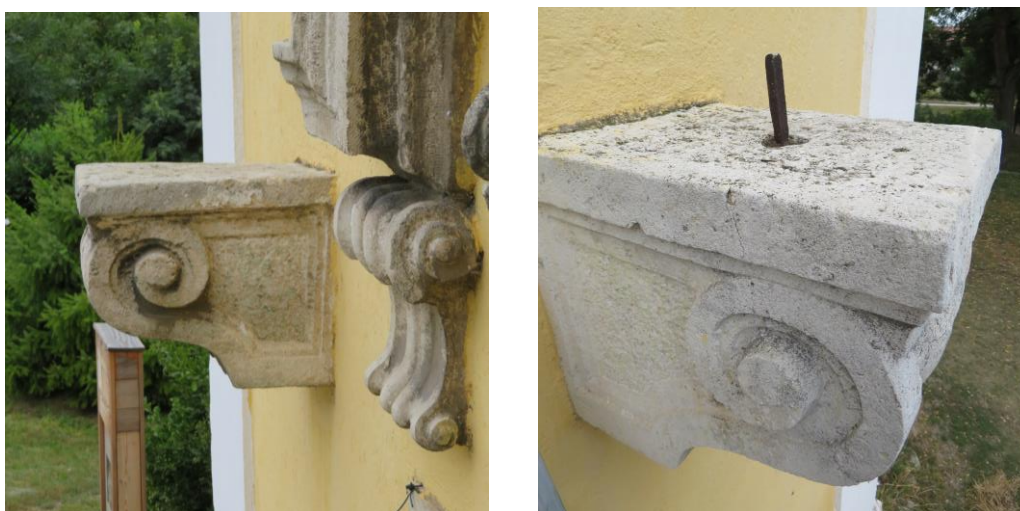
² Szintén Lukács István közlése alapján annak idején, Széles Péter műhelyében „kallódott” egy, a töredékekhez tartozó műkő fej, ami azonban megítélése szerint sehogyan sem volt passzítható egyik torzóhoz sem.

elhelyezett Szent Péter és Szent Pál szobrok, valamint a kalocsai székesegyház tetejére rekonstrukcióként újrafaragott szobrok, amelyek közül a Szent Pál szobrot én egészítettem ki formailag, mielőtt Szigeti Márton kollégámmal újra faragtuk.

A szobrok rekonstrukcióját olyan módon végeztük, hogy az eredeti torzó darabokról – talkum poros elválasztással – szilikon negatívot készített Lukács István, majd ennek felhasználásával egy üreges gipszöntvényt készített. Ezekre a torzó másolatokra építettem fel a hiányzó részeket, szintén gipsz felrakással. A Szent Péter fejet agyagból mintáztam, amiről vakformát vettem és a nyakra helyezett öntvény felületét dolgoztam át faragott hatásúra. Ezzel a módszerrel az eredeti darabok felületét kíméltük elsősorban. Szándékunk szerint az újra faragott szobrok homlokzatra helyezésével párhuzamosan ezeket az eredeti darabokat fedett helyen kiállítható állapotba hozzuk, ahol kiegészítések nélkül, csak az eredeti maradványokat láthatják. Ehhez a Szent Pál figura esetében egy kellően súlyos, kő talapzati tömbbe rögzített rozsdamentes acélrúdra ültetjük rá az egyébként talp nélküli töredéket.

A nyár folyamán már igyekeztünk a megfelelő követ is beszerezni a faragáshoz. Ez sem volt egyszerű, mivel az első kőtömbnél, amit ajánlottak, csak egy napos körbe bontás után derült ki, hogy olyan repedések futnak át a tömbön, ami alkalmatlanná teszi a felhasználását. Végül az ősz folyamán sikerült megszerezni a megfelelő tömböket.

Képmelléklet

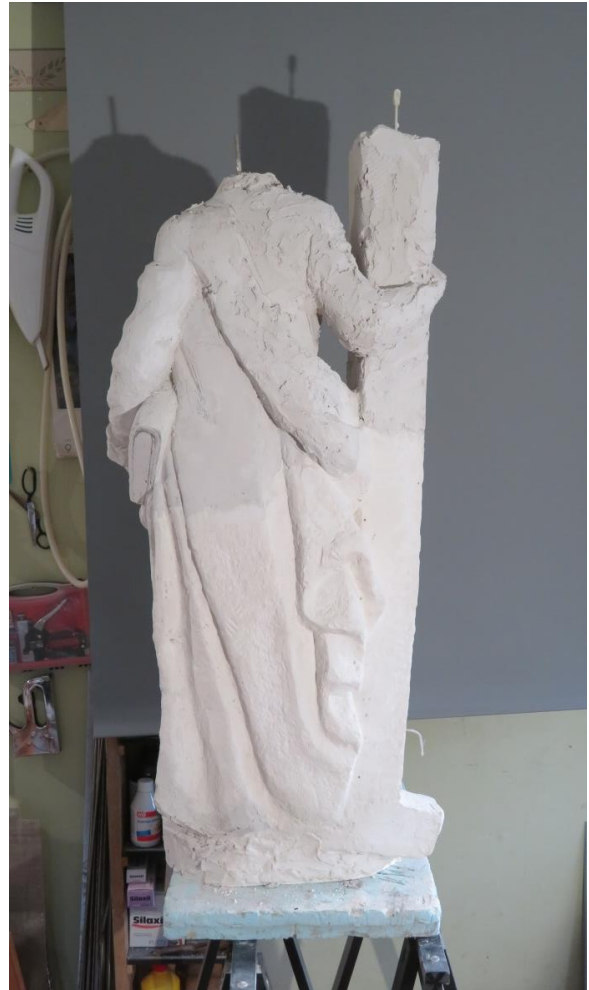
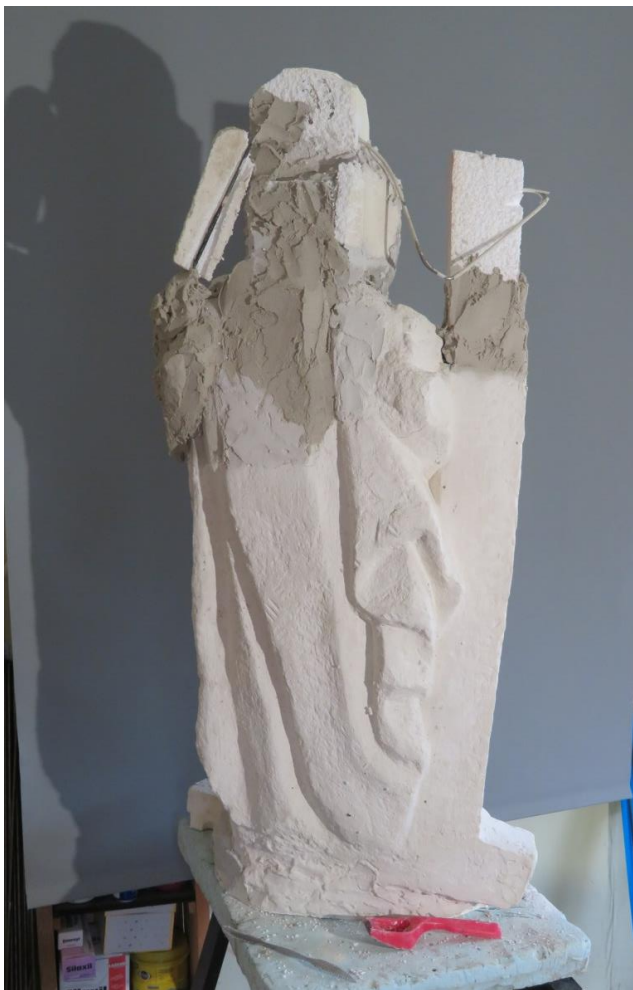
A szobrokat tartó kő konzolok

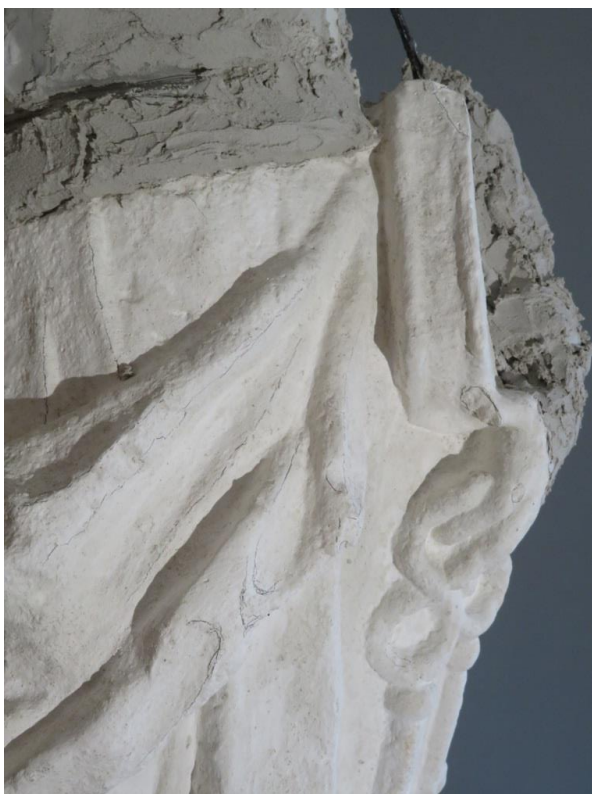

A szobortöredékek

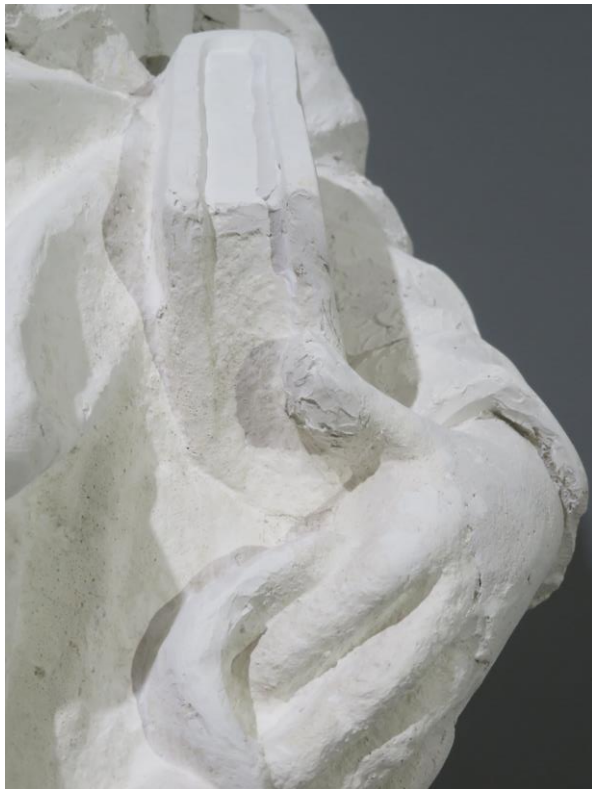

A gipszöntvényekre gipszfelrakással végzett rekonstrukciós munka első lépései

Az új részek tömegeinek felrakása mellett a kopások körberajzolásával az eredeti felületre is rámintáztam a „ropogósabb” éleket, peremeket.

Az 1945-46-ban készült felvétel a homlokzatot érő golyónyomokkal. Ennek kinagyított részlete volt a legtöbb információt adó kapaszkodó

A Szent Péter szobor kinagyított részlete

A Szent Pál szobor kinagyított részlete

A homlokzatot és egyben a szembenézetet meghatározni segítő kép.

Sajnos a Szent Péter figura itt sem látszik

Újabb homlokzati kép, amely sajnos nem szolgál felhasználható információval.

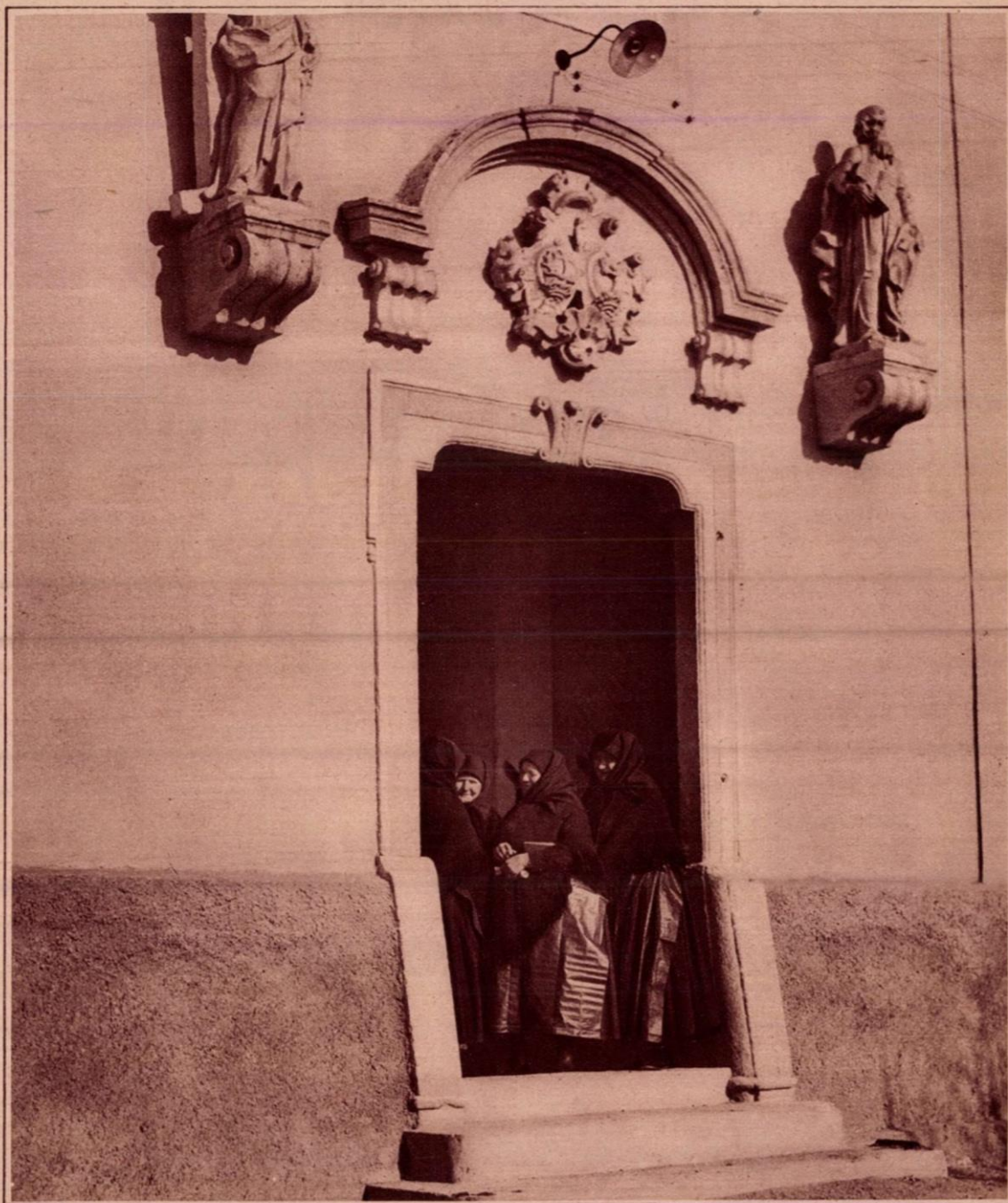

A 30-as években készült felvétel, ami azért érdekes, mert bizonyítja, hogy ekkorra a Szent Péter szobor feje letört. Ez megmagyarázza a háború utáni képen látható Péter-fej „bumfordiságát is, ami ezek szerint egy pótlás lehetett.

PESTI NAPLÓ

Vasárnap, 1927 február 27

INGYENES
KÉPES MŰMELLÉKLET

VASÁRNAPI TEREFERE ZSÁMBÉKON
(A PESTI NAPLÓ FELVÉTELE)

Ez a felvétel a kezdetekkor egy rosszabb minőségben volt csak meg. Itt is hiányzik ugyan a Péter figura felső teste, de a Szent Pál szobor új nézete és egyes részletei további pontosítást tettek lehetővé a rekonstrukción.

Az erős nagyítás ellenére a fej tömegének helyzete, tartása, és a ruha alsó redőzetének összefüggései is pontosíthatóak voltak ez által a felvétel által.

További segítségül szolgáltak Bebó Óbudán található szobrai. Itt a merészen hajlított mozdulat és a ruha alján felnyíló drapériavégek jelentettek támpontot, megerősítést.

Az óbudai Péter-Pál templom homlokzati szobrai

A szombathelyi székesegyház homlokzatának tetején lévő szobrokat 2003-ban restauráltam

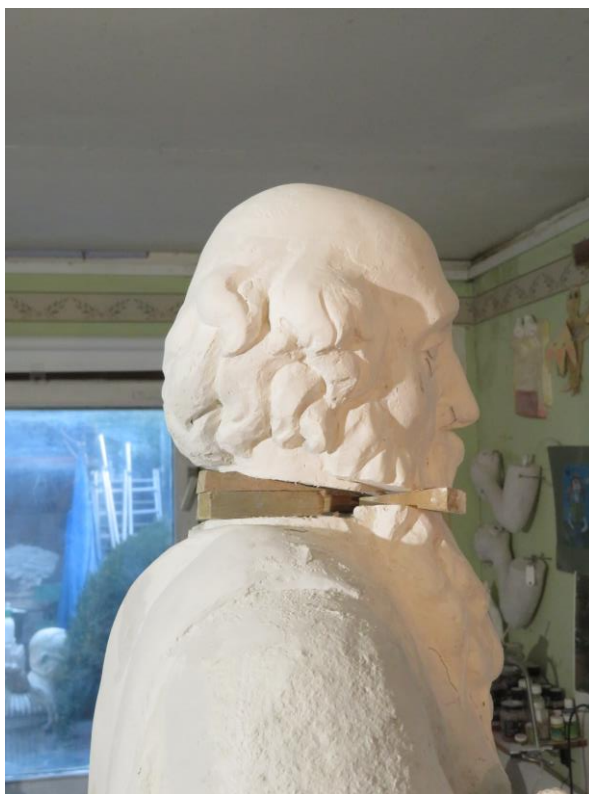
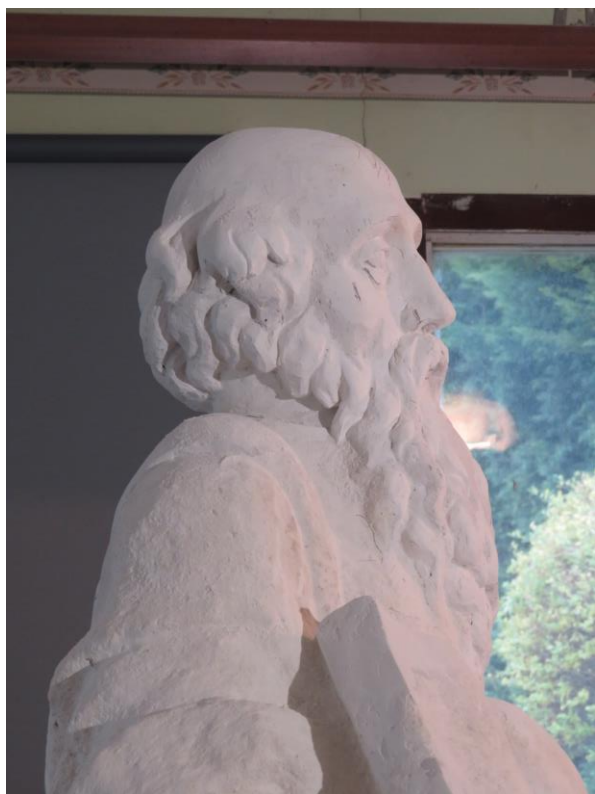
A kalocsai székesegyház Szent Pál szobrának újrafaragása a 2010-es években

A hiányzó részletek tömegeinek felépítése

A szemből nézet korrekciója a távoli felvételek megkapása után. A ceruzával jelzett vonal mentén „mozdultak” el a talpazat oldalsíkjai.

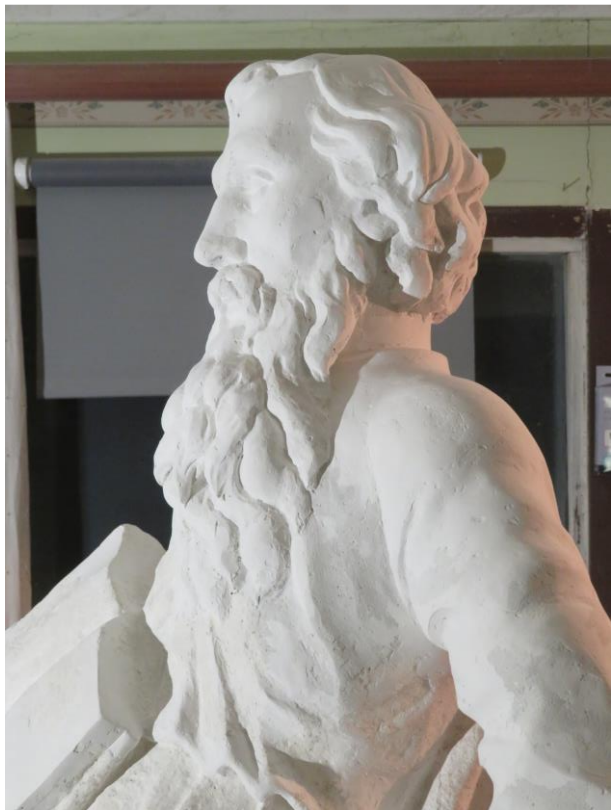
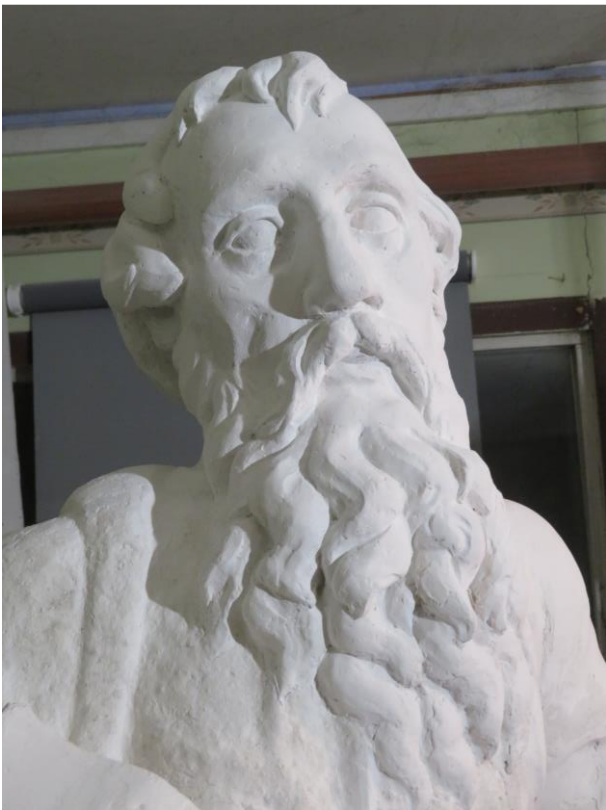
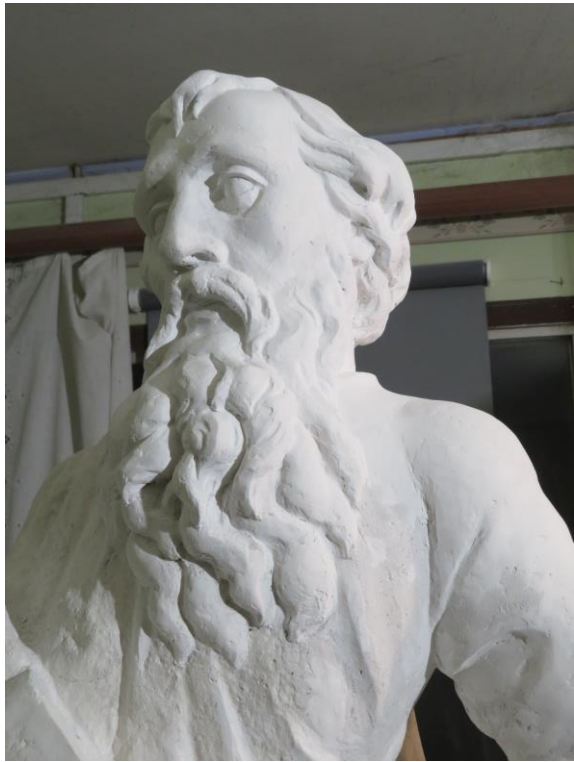
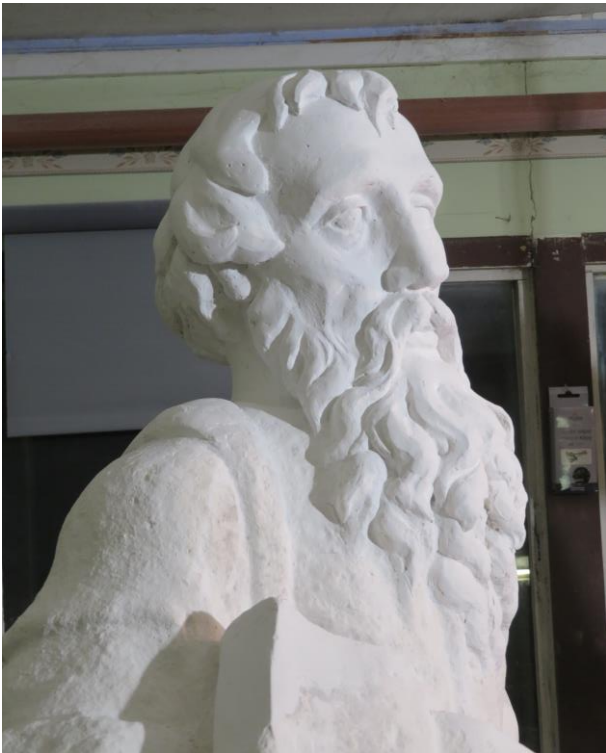
Az először túl zömökre épített, „nyaktalan” verziót fűrészelés után előre billentettem

A helyszínen megjelent szakmai zsűri javaslatára a fejet újra elvágтам és kissé oldalra billentettem, valamint hátrébb toltam, majd a szakáll tömeget megnőveltem.

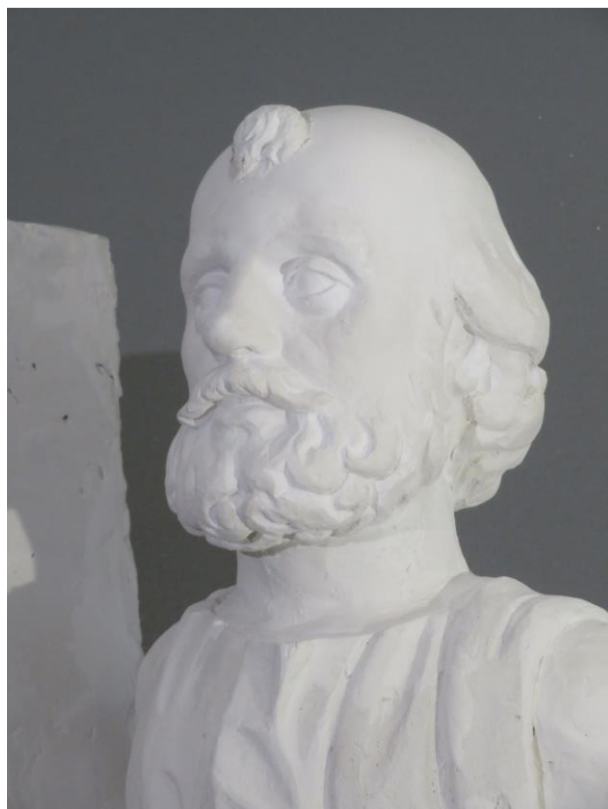
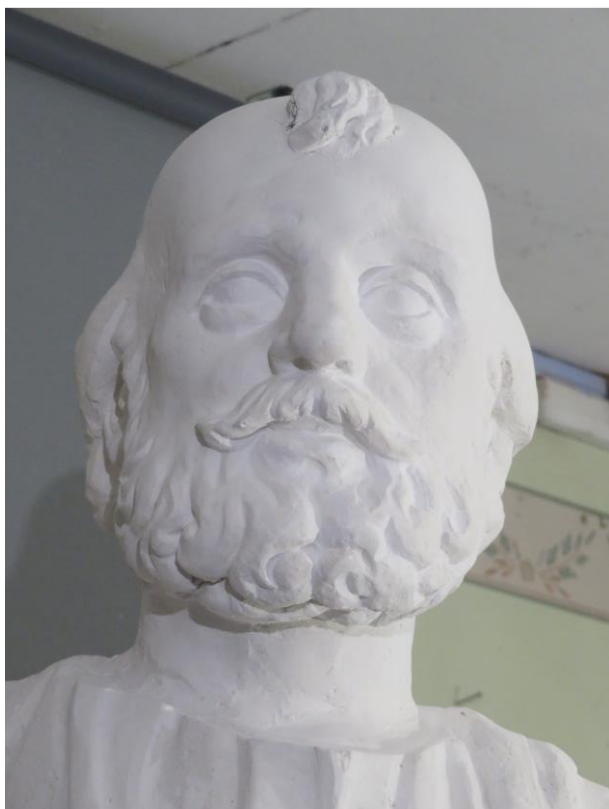
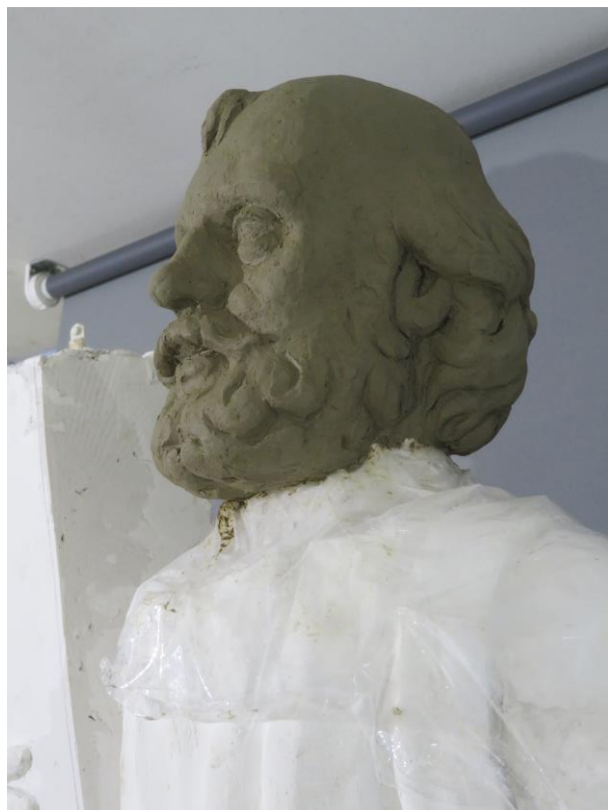

Nagyjából abból a szögből fotózott kész állapot, amit a rendelkezésre álló fotók mutatnak.

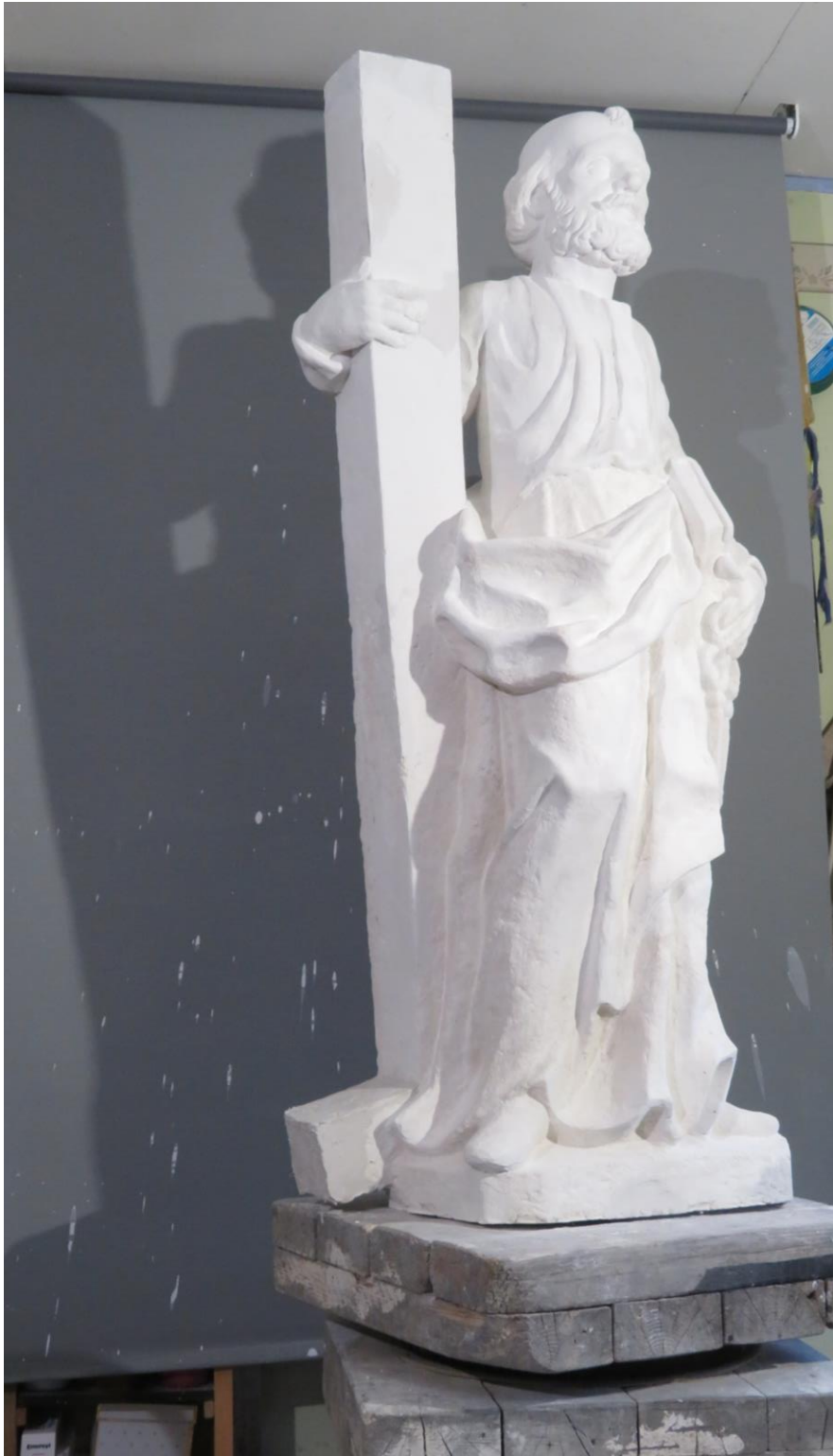

A nyári kőtömb hasogatás, aminek a végén le kellett mondjunk a kiszemelt darabról az addig rejtve maradt repedések miatt.

Az őszi kőfejtés szerencsére már sikeres lett.

2021. 12. 07.

Módy Péter
szobrász-restaurátor